

²³⁴⁾ *Das Causalitäts-Gesetz in der Socialwissenschaft* (1888), bl. 16: »Ich möchte die Mutter sehen, die ihrer Tochter Glauben schenkte, wenn diese sich in gewissen Umständen auf ein Wunder beriefe.»

²³⁵⁾ T. a. p., bl. 23.

²³⁶⁾ *L'homme criminel*, 2de Fr. dr. (1895), dl. I, bl. 47.

²³⁷⁾ *Straf — geen kwaad* (1864), bl. 62. De eerste straf — de eeuwige dood — lag reeds in Gen. I: 17. En geenszins is de arbeid opgelegd, maar als straf *verzwaard*. Voorts wordt nog de moedersmart verheerlijkt. »Zonder haar zou noch de moederliefde, noch de eerbied voor de huisvrouw geworden zijn wat ze zijn en wezen moeten.» Wat is de zonde toch eene weldaad!

²³⁸⁾ T. a. p., bl. 48.

²³⁹⁾ T. a. p., bl. 230.

²⁴⁰⁾ *Het recht en de maatschappij*, bl. 150/51. In gelijken trant Dr. Jelgersma op het derde intern. Congres van crim. anthr. te Brussel: »La responsabilité objective nous paraît incompréhensible au point de vue déterministe. Il ne pourrait en être question que si nous étions d'accord avec l'école métaphysique, qui prétend que quelqu'un aurait pu agir autrement qu'il ne l'a fait.» (*Actes*, bl. 35) Dr. Jelgersma sprak hier van *responsabilité objective* niet in den zin van Lévy-Bruhl, maar slechts in tegenstelling van wat hij de *responsabilité subjective* noemde, te weten »un sentiment de douleur, de mécontentement, que l'on éprouve après avoir commis une mauvaise action.» (bl. 34)

²⁴¹⁾ In *Zur Begründung des Strafrechts vom deterministischen Standpunkte* (1887), aangehaald bij Klippel, t. a. p., bl. 32 noot 50.

²⁴²⁾ T. a. p., bl. 108/9. De vergelijking met den boom vindt men ook bij Littré. Zie Hamon, t. a. p., bl. 232.

²⁴³⁾ *Parerga* (ed. Grisebach), dl. II, hoofdst. IX, bl. 273—'75. Wie den eed aflegt, spreekt daarmee uit, dat hij zich niet in de gevallen bevindt, die recht tot liegen geven.

²⁴⁴⁾ *La Criminalité comparée*, 2de dr. (1890), bl. 194—211.

²⁴⁵⁾ *Le Crime. Causes et remèdes*; bl. 535 en volgg..

²⁴⁶⁾ *La Sociologie criminelle* (1893), bl. 575/76.

²⁴⁷⁾ *Actes du premier congrès intern. d'anthr. crim.*, bl. 105 en volgg. — Het verslag meldt, dat de voordracht »est salué, à la fin, par des applaudissements unanimes.»

²⁴⁸⁾ Het vijfde congres (na het tweede te Parijs in '89; het derde te Brussel in '92; het vierde te Genève in '96) staat in 1901 gehouden te worden te Amsterdam. De Regeering heeft voorgesteld daaraan eene subsidie te verleen. In het *W. v. h. R.* wordt de vraag gesteld, of verbreiding der crimineele anthropologie dan een belang is te achten.

²⁴⁹⁾ *Probleme des Strafrechts* (1896), bl. 12. Als van zelf wordt men aan Von Bar herinnerd door de Memorie van toelichting op de dezer